

gospodarske, obertnijske in národske.

Izhajajo vsako sredo in saboto. Veljajo za celo leto po pošti 4 fl., sicer 3 fl.; za pol leta 2 fl. po pošti, sicer 1 fl. 30 kr.

V Ljubljani v saboto 23. februarija 1856.

Dvanajst
poglavitnih gospodarskih vodil *).

1.

Prideluj mnogo mesa, to je, prideluj mnogo in dobre klaje, da boš dobro redil mnogo živine; živina je steber kmetijstva.

2.

Ne bodi skop ne z gnojem ne s semenom, kadar seješ deteljo ali travo za klajo, da ti bo pridelk povernil drago seme in delo. Bolje preveč gnojeno in pa pregosto sejano kakor premalo in pa preredko.

3.

Obdeluj zemljo pridno, ob pravem času, in prav natanko.

4.

Obdeluj le toliko njiv, kolikor jih zamoreš pri dobri moči ohraniti in marljivo obdelovati.

5.

Za vsako setev izberi si naj lepšo seme, in daj, da dozori popolnoma.

6.

Pri vsakem sadu spravi kolikor moreš dobro podelan in sperstene gnoj blizo k semenu.

7.

Sej in sadi vse v takem času, v katerem se navadno seje in sadi v tvojem kraju, pa raje enmalo prej kakor prepozno.

8.

Le v sili ali če imaš prav rodovitno zemljo, sej in sadi en sad več let zaporedoma na ravno tisto njivo.

9.

Ne imej več živine, kakor toliko, kolikor je prav dobro rediti in marljivo gleštati zamoreš.

10.

Kadar gnoj iz hleva kidaš in na gnojnišče spravljaš, ne devaj kupa na kúp, ampak kúp zraven kupa. Glej, da ne bo presuh, pa tudi ne premoker; polivaj ga z gnojnico, da bo zmiraj srednje mero vlažen. Potresi večkrat gipsa po njem, in ko je kúp že 4 do 6 čevljev visok, pokrij ga s perstjó.

11.

Ves plevel, vse smeti, pepel, šuto, cestno in drugo blato, tičeje perje, tičjek, človečjek in vsake sorte sodergo živalsko ali rastlinsko spravlaj na kúp, pomešaj dobro s perstjo, polivaj z gnojnico, premeči vsaki mesec in potem pokrij z listjem, slamo ali z gnojem, da se kúp preveč ne osuši. Tako si boš napravil gnoja za deteljša in senožeti, da ni boljšega.

12.

Nobene pesti zemlje ne pušaj neobdelane.

Odgovor na opombo
ozir mlinov na sapo in na pristavek.

Hvala lepa Vam, gosp. Ložan, za to, kar ste v 12. listu „Novíc“ pisali, kjer ste očitno pokazali koristnost ta-

*) Po ravno na svetlo danih in s podobami ozaljšanih nemških bukvicah „Die Gebote des Landmannes als Fundament jeder Landwirthschaft. Von Peter Kowarž, Direktor der ersten niederösterreich. Ackerbauschule“.

kih mlinov, in ste ravno s tem marljivo obračali vodo na moj mlin.

Tudi ob velikih vodah se mlinci stavijo; ravno tako ne smé močna burja v tej zadevi koristnih naprav overati in ne zatreti poguma, temveč človeka bolje izbistriti, da ne stavi mlina na sapo v takih višavah, kjer sapa preserdito razsaja in kamor je tudi pot prav trudljiv. Gledati na okolšine, in pa previdne razumnosti je tudi treba pri navadnih mlinih. Majhen potoček, ki z višave čez veliko in lahno kolo teče, ga dosti hitro vertí; naj bi pa velika voda gromela na tako kolo, bi ga hipoma ugonobila. Velika dereča voda se pod majhno podolgasto kolo valí in ga kaj urno vertí; obrtni pa pohleven potoček pod takošno kolo, bo toliko pri njem opravil kot žaba pri lešnjiku. Kdor tedaj mlin na sapo natanko po obrisu izdelá, okolišine pa puša v nemar in zadev ne preduhta, bo pokazal, da mu v tej reči bistré glave manjka in bo naj bolje stvar pripravil po krivici ob dobro ime.

Vaš svèt, gosp. Ložan, naj bi tukaj soseske marljivo potrebile požeravnike in strugo, ker si bodo s tem dokaj dobička naklonili, je skoz in skoz hvale vreden. Ako dovolite, Vam še povem, da je tukajšna kmetijska podružnica razdelila že več torbic enacih občokoristnih svetov v tej zadevi kakor tudi ozir sadja in živinoreje; ker pa reva zamore le svetovati in prositi, ne pa mogočno velevati in nemarnežev spodobno kaznovati, je njeni glas bil dosihmal le glas vpijočega v pušavi.

Velik del staroteržke fare je bil v jeseni leta 1851 pod vodo. Takrat bi bilo več ljudi gotovo lakote pomerlo, če bi jim ne bili usmiljeni dobrotniki pristopili na pomoč, med katerimi je Njih veličanstvo, presvetli cesar Franc Jožef 8000 gold. — zares velik dar! podelil. Če bi bil kdo v tisti dobi tolikanj hude nadloge nagovarjal soseske, naj bi raztrebile vodi odteke, kakor hitro bo mogoče, bi bili takrat za to delo vsi uneti bili; potlej pa, ko je voda odtekla, nihče na to resnobno ni mislil, dasiravno leto za letom soseske kaj glasno opominja strašne prigodbe, ki jih je bila nemilo zajela in jih utegne še strašnejše zadeti.

Soseske se v potrebnih delih ne zedinijo; župani so pa večidel kot kralji na kvartah brez volje in veljave. O tem se lahko prepričamo, če se le na poti ozremo, po katerih soseska vozari gnoj, žito, seno in derva, — kakošne so? ali se po njih ne vdirajo kola do pest in še čez? ali je kje za pešca neukretniša hoja kakor dokajkrat po soseskih kolovozih? —

Poznam sosesko — imenujem je pa ne, ker je nočem pred celim svetom osramotiti — ktera ima dober studenec s koritom, kjer se živina napaja. Studenčni tok se je pa bil nekoliko pohabil, da je voda pod korito tekla. Ako bi ta studenec imel le enega gospodarja, bi on gotovo ne bil pustil vode čez dva dni teči pod korito; — ker pa studenčno dobroto vživa soseska, ki ima vsako leto nekaj lepih prostih prihodkov, mora studenec že dve leti čakati, da bi se ga usmilila in ga popravila. Kaj smešno je gledati, kadar se tu živina napaja. Tu prinese, kdor prižene živino na vodo, vselej seboj korec, in vodo zajema spod korita, ter jo va-nj naliva, zraven pa kaj skerbno pazi, da bi kaka ka-

pljica v koritu ne ostala za sosedovo živino, torej raje svojo na pol žejno domú zapodí!

Lahko bi tudi še drugo vas povedal, pa ji nočem do-brega imena odvzeti, zato tudi zamolčim njeno ime. Skozi to ne ravno majhno vas teče močan potok, in čez potok je bila berva, ki je pa strohnela in ni več za rabo. Slehern dan veliko ptujih in domačih skoz potok brede. Mislim, da slehern sosesčan je nekoliko nevoljen, kadar vodo gazi, pa se zopet potolaži, videč, da tudi njegovi sosedje brez razločka večkrat snažijo v potoku svojo obutev!

Marsiktere reči bi soseska z majhnim trudom lahko popravila v svoj naj večji prid, pa rajše veliko veliko škodo terpi! Al bi ne bilo potrebno zdravilo, da bi c. k. okrajne gosposke zavolj takih nemarnost sosesko kaznovale pa tudi županu ne pregledale, če je nemaren in soseske ne opominja popraviti, kar ni čez njeno moč in ji je v gotov dobiček?

Ne zamerite, gospod Ložan, da se še nekoliko pomudim in Vam nekaj priobčim, česar morde ne veste. Vi pravite, da bi tudi Oberh v jezeru mogli raztrebiti. O tem sem tudi jaz vaših misel in želim, da bi tudi Grahovšci in Podsterberšci, ki na velike ovinke tečete, se tok naravnost speljal. Potoki po jezeru pa tudi za mejnike veljajo in to je ravno težavna reč. Naj kdo termastemu posestniku dopoveduje, da bo namest enega centa sena jih pridobil šest, ki mu bodo prirastli po strugi okrog ovinka, se bo on skorej rajše odpovedal dobičku kakor pa svoji termi.

Pa kaj pomaga potokom toke zravnovati in jih lepo snažiti, dokler se ne odpravi poglavitna overa, koja že 8 let zlo zlo poškoduje posestnike jezerskih travnikov. Znana je bravecom „Novic“ tista huda bolezen, koja se je pred 8 leti po Evropi klatila, ki je naj rajše ljudem možgane napadala ter mnogo škodljivih nastopkov zapustila; ta pošast se je bila tudi pri jezeru nekterim nekoliko v možgane vgnjezdila. Naredili so bili namreč dolnji Jezerci jéz pred vélikim požeravnikom, ki se Vodonos imenuje, kamor so želeli žago postaviti, misleči, z drugimi vred v škodljivo zavezo stopiti, da bi pomagali Javernik ogoliti. Kar se žage tiče, jim je bilo spodletelo. Jéz je pa še dandanašnji, dasiravno je c. k. planinska sodnija dosodila, da naj se do osnove podere, in jame, ki so zamašene bile, do čistega iztrebijo. Že dve leti se zastoj dočakuje, da bi se sodbi zadostilo. Koliko časa bodo še posestniki iz štirih fará, ki imajo v jezeru travnike, škodo terpeli zavolj jéza, ki ga je napčna misel v neugodnem kraji porodila?! Križnogorski.

Starozgodovinski pomenki.

ADSALLVTAE AVG. SACR.
G CAECINA FAVSTINVS.

Spisal Davorin Terstenjak.

Resnično piše učeni prof. Zeus ¹⁾:

„Kelti in Germani, Aisti, Vendi in Indi so si po spričbah jezika in basnoslovja naj bližja žlahta. Oni so peteri pravi bratje, kteri v tem redu eden zraven drugega stojé in med ktere se ne dajo ne Gerki ne Latinci vriniti in še celó Medi ali Skythi ne, čeravno ti med njimi prebivajo. Indi, kot zadnje koléno te verste, so bili najpervi nasledniki Slovanov, akoravno so deleč v izhodu stanovali. Al kako je to, da ravno zadnje koléno je ločeno od unih in biva v taki daljavi? Ravno iz te ločitve se pasmé zastran tamne starodavnosti teh narodov soditi, da so kadaj na prednjih sterminah visoke Azije skupaj bivali, potem se ločili in jo vsak na svojo stran potegnili: ti na naj južnišo stran Azije, uni na zadnji okraj kopne zemlje v severnem zahodu; druge koléna te žlahte, nazadnje morebiti Perzi in Skythi, so menda iz dolin visoke Azije pridši skoz-nje v zahod se vlekle.“

¹⁾ Glej Kaspar Zeus: „Die Deutschen und die Nachbarstämme“ str. 49. Pis.

Sem še spadajo važne besede visokoučenega dr. Kuhna ¹⁾:

„Mnogokrat se je že stavilo vprašanje: ali ni v različnih indogermanskih jezikih nobenega sledú, da so saj nekatere ljudstva tega rodú delj časa skup stanovale memo družih? Navadno se je odgovarjalo na to vprašanje, da niso, in reklo se je, da semtertje se nahajajo stareji sledi in da jezik ne more biti nikakor merilo za to rabsodbo. Znabiti da je to resnično, ker se tiče jezikoslovnega sklada teh jezikov, — al kar se tiče obsega razumkov ali zapopadkov, ki jih nahajamo v teh jezikih, se bo to vprašanje kakorkoli vendar dalo rešiti, in po vsem tem sem jez teh misel, da slovanski jeziki so bili z indiškimi dalje časa v zavezi kakor z drugimi indogermanskimi“ itd.

Te besede so čista resnica. Ne samo različno soglasje z glasniškimi razmerami to poterjuje, temoč tudi soglasje v pomenih za tiste besede, ktere niso nikjer izposojene, ampak so iz občinskega vira. Memogredé razun dosti drugih omenjam le sledeče: pangu, po Benfei-u lahm, jugoslovanski bangav, — parigha, pessulus, slov. veriga, — paniđža, jugoslov. pandža, — narka tartarus, slov. narka, Haft, Arrest, — parjanka, Thron, lectus, cubile, slov. prunka. Pa ne samo po jeziku so Slovani v nar veči sorodnosti z Indi, temoč tudi po veri, zato učeni Eckermann ²⁾ prav piše: „Slovani so se veliko pozneje kakor Germani ločili od vzajemnega življenja Indov“. Ta okolščina nam razjasnuje djanje, zakaj da se v slovanskem basnoslovju toliko čistih indiških živjev nahaja. Naj nikdo ne misli, da hočem dokazati, da vso indiško basnoslovje, kakor so ga izobraževali epikarji in lirikarji, se nahaja v slovanskem, — Bog ne daj! vendar terdim, da vediške božanstva večidel nahajamo spet v slovanskem basnoslovju.

Vediške božanstva pa niso druga kakor osebljene naturne moči ³⁾, in to so tudi božanstva starih Slovanov. Al več o tem v svojih bukvah; tukaj nam gré razlagati le božanstvi Sava in Adsalluto.

Spominek z gori imenovanim napisom se nahaja na mostovžu ljubljanskega muzeja, in drug kamen, tema božanstvoma posvečen, se je našel leta 1845 četert ure gori od Koritnikovega hrama kraj Save nasproti selu, imenovanemu Klempas ⁴⁾. (Konec sledi.)

Jan Žizka,

početnik vojskovanja novo-europejskega.

□ Nemci natiskujejo ime tega strahovitega moža, zato ker nimajo čerk za to, „Zizka“, pa tudi „Ziska“. Zato izgovarjajo tisti, ki so zvedili to ime iz nemških bukev, Cicka, Ciska, ali pa še kako drugače, kakor smo izgovarjali nekđaj tudi Crinji namesto po naše: Zrinji (Zrinjski), Premisl namesto: Přemysl (po starem pravopisu českem: Przemysl *). Nedolžna zmota „Ciska“ namesto „Žizka“ je tudi v lepi „povestnici“ našega slavnega Vertovca na strani 478. Naj si to častiti braveci popravijo. Zagovarjajo nas okoliščine. —

Do malega menda vsi smo že brali ali slišali kaj praviti od grozovitega vojvoda Husovskega: Janeza Žizkata. Slišali smo, kako modro se je branil s svojimi vozmí (Wagenburg), kako je še slep vódil vojsko svojo nad nasprotnike in jih zmogel vselej. Še več drugega mičnega, toda tudi kaj neresničnega. Bosa je, na priliko, da so ga njegovi ljudje mertvega oderli, kožo posušili in na-njo bili kakor na turški boben, — kako so se bali sovražniki (katoličani)

¹⁾ Kuhn „Zur ältesten Geschichte der indogermanischen Völker“ v Weberovem časopisu „Indische Studien“. III. Heft str 324.

²⁾ Erkermanu „Lehrbuch der Religionsgeschichte“ stran 205.

³⁾ Glej dr. Weber „Akademische Vorlesungen über indische Literaturgeschichte“ stran 4.

⁴⁾ Glej „Mittheilungen des histor. Vereins für Steiermark“ 2. Heft str. 53. Pis.

* Po naše bi bilo, zato ker je česki ř = našemu r, prav za prav: Premisel (premisiliti). Pis.